

Uchwała nr 97
Rady Działalności Pożytku Publicznego
z dnia 9 stycznia 2015 r.
w sprawie projektu ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej i informacji prawnej

Na podstawie § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 4 sierpnia 2003 r. w sprawie Rady Działalności Pożytku Publicznego (Dz. U. nr 147, poz. 1431) oraz art. 35 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2014 r. poz. 1118 z późn. zm.), uchwała się stanowisko Rady Działalności Pożytku Publicznego w sprawie projektu ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej i informacji prawnej.

§ 1

Rada Działalności Pożytku Publicznego po analizie projektu ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej i informacji prawnej, z zadowoleniem podjęła inicjatywę uregulowania tej problematyki w formie aktu prawnego, zapowiedzianą w expose Pani Premier Ewy Kopacz.

Zdaniem Rady Działalności Pożytku Publicznego za niezwykle istotną należy uznać decyzję o przeznaczeniu w wymiarze wieloletnim tak istotnych środków budżetowych. To decyzja słuszna i potrzebna.

Jednak zgłoszony projekt zawiera dwa istotne ograniczenia, które mogą w dużym stopniu doprowadzić do sytuacji działań pozornych i niszczenia dotychczasowego dorobku wielu podmiotów i instytucji. Forma zgłoszonej propozycji jest kompletnie niespójna z doświadczeniami sektora pozarządowego w ostatnich dwudziestu pięciu latach. Społeczny ruch poradnictwa prawnego i obywatelskiego wypracował wiele unikalnych rozwiązań, próbując od lat stworzyć rozwiązania systemowe. Wiele z tych propozycji znalazło się w systemowych projektach finansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Przyjęte tam rozwiązania i propozycje wypracowane w partnerstwie administracji rządowej i kluczowych organizacji zajmujących się nieodpłatnym poradnictwem prawnym zostały jednak kompletnie zlekceważone.

§ 2

Pierwsze ograniczenie dotyczy kręgu osób uprawnionych. Zdaniem Rady dostęp do nieodpłatnej pomocy prawnej to prawo obywatelskie, dotyczy bowiem pomocy w informowaniu i objaśnianiu obywatelom treści aktów prawnych wytworzonych przez państwo. Cała konstrukcja projektowanych przepisów prowadzi do upokorzenia i zniechęcenia osób wymagających wsparcia. Warto przypomnieć, że analogiczny przepis art. 46 ustawy o pomocy społecznej określa możliwość udzielenia informacji o obowiązujących przepisach z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego, ochrony praw lokatorów świadczone osobom i rodzinom, „które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych, bez względu na posiadany dochód”.

Zdaniem Rady, krąg osób uprawnionych w projekcie do otrzymania nieodpłatnej pomocy prawnej zaproponowany został w sposób dość nieprecyzyjny i restrykcyjny. Projektowany przepis ogranicza prawo do pomocy, dla osób, które korzystają ze świadczeń pomocy społecznej na podstawie oryginału lub decyzji administracyjnej, oraz na podstawie zaświadczenia w przypadkach nie wymagających decyzji administracyjnej. Powstaje pytanie jak te propozycje mają się do przyjętych rozwiązań w zakresie

podatkowym przyjętych ustawą z dnia 7 listopada 2014 r. o ułatwieniu wykonywania działalności gospodarczej (Dz. U. 2014 poz. 1662).

Wspomniane przepisy – zmieniające przepisy o podatku dochodowym od osób fizycznych - zwalniają z opodatkowania osoby korzystające z nieodpłatnej pomocy prawnej, o ile otrzymują świadczenie z pomocy społecznej wydane w formie decyzji administracyjnej. Ponadto przepisy te zwalniają z opodatkowania osoby korzystające ze świadczeń rodzinnych. Powstają zatem dwie kategorie kompletnie do siebie nie przystające. Jednocześnie w projektowanym art. 4 ust. 3 zapowiada się, że udzielona pomoc prawna nie stanowi przychodu w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych. Widać tu wyraźną rozbieżność przepisów, ponieważ nie koryguje się w nowym projekcie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych.

Projektowane przepisy umożliwiają również prawo do nieodpłatnej pomocy prawnej osobie, która spełnia warunki do przyznania świadczenia z pomocy społecznej, a jednocześnie konieczność udzielenia pomocy wystąpiła:

- w czasie trwania stanu nadzwyczajnego na obszarze na którym został wprowadzony;
- w sytuacji wystąpienia klęski żywiołowej, katastrofy naturalnej lub awarii technicznej, zagrażających osobie uprawnionej;
- w razie sytuacji kryzysowej, zdarzenia losowego lub innej sytuacji nie cierpiącej zwłoki, wymagających natychmiastowego udzielenia pomocy prawnej.

Powstaje pytanie, kto zweryfikuje, że wobec osoby ubiegającej się o przyznanie pomocy wystąpiła któraś z powyższych przesłanek. Projekt przenosi odpowiedzialność – i to karną – na osobę, która chce skorzystać z pomocy prawnej. Należy zadać zatem pytanie, jakich nadużyć spodziewa się projektodawca, wprowadzając restrykcyjny i nieprzemysłany krąg osób uprawnionych do nieodpłatnej pomocy prawnej.

Rada zwraca uwagę, iż projekt ten in gremio wyklucza wszystkich emerytów, którzy nie korzystają ze świadczeń pomocy społecznej lub nie spełniają warunków wsparcia z pomocy społecznej.

§ 3

Drugie ograniczenie zadaniem Rady dotyczy znacznego zawężenia kręgu pomiotów uprawnionych do udzielania nieodpłatnego poradnictwa prawnego. Tak sformułowana propozycja może doprowadzić do zniszczenia wszelkiej działalności pro bono, na której bazują działania organizacji pozarządowych.

Pozytywne rozwiązania w tym zakresie, zapewniające pluralizm i umożliwienie konkurowania rzetelną jakością przewidziano natomiast w projekcie ustawy o zmianie ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz niektórych innych ustaw z dnia 1 grudnia 2014 r. przygotowanej przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych.

Przypominamy, że projekt odnoszący się do nieodpłatnej pomocy prawnej dla cudzoziemców w projektowanym art. 347h wskazuje na możliwość wyłonienia realizatorów pomocy prawnej w trybie konkursowym, biorąc pod uwagę: doświadczenie i wiarygodność oferenta oraz rękojmię rzetelnego wykonywania przez niego umowy; oferowany sposób udzielania pomocy prawnej, jej dostępność a także terytorialne rozmieszczenie punktów pomocy prawnej; zaoferowaną cenę ryczałtową za udzielanie pomocy prawnej. Ponadto wskazano, iż uczestnikiem konkursu może być:

- adwokat, radca prawny, prawnik zagraniczny wpisany na listę prawników zagranicznych lub spółka z udziałem adwokatów, radców prawnych i prawników zagranicznych wpisanych na listę prawników zagranicznych, a także zespół adwokacki;
- osoba z wyższym wykształceniem prawniczym, która uzyskała tytuł magistra prawa lub spółka powołana przez takie osoby;
- uniwersytet lub szkoła wyższa, która świadczy nieodpłatną pomoc prawną w ramach akademickiej poradni prawnej;
- organizacja pozarządowa, która świadczy nieodpłatną pomoc prawną.

Zdaniem Rady rozwiązania w takim kształcie w znacznie lepszy sposób zapewnią jakość usług i dostępność obywateli niż ograniczenie ich wyłącznie do adwokatów i radców prawnych.

§ 4

Rada Działalności Pożytku Publicznego uznając wagę tego projektu powołała specjalny zespół doraźny, który jest gotów wesprzeć prace nad systemowym uregulowaniem nieodpłatnego poradnictwa prawnego starając się znaleźć kompromis, który jak widać z projektów różnych resortów jest możliwy. Oferujemy swoją pracę i udział w debacie licząc na spokojny przebieg dalszych prac, które z uwagi na ich wagę i wieloletni wymiar wymagają rozwagi i spokojnej dyskusji.

§ 5

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Sekretarz Stanu

 Jarosław Duda